

Mikro Kredi ve Yoksulluğun Azaltılması: Makedonya ve Türkiye Karşılaştırması

Microcredit and Poverty Reduction: Comparison of Macedonia and Turkey

Assoc. Prof. Dr. İlhan Ege (Mersin University, Turkey)

Abstract

In the recent years income instability and poverty is imortnat problem in the world. Aproximately more than one out of five people in the World live in poverty. Microcredit is an effective tool to support the poor help themselves out of the poverty. The aims of this study are explaining poverty in Macedonia and Turkey and comparing Macedonia to Turkish microcredit systems. This study is completed through an extensive literature review of academic articles, and methodologies employed by Macedonia and Turkey microcredit models. The performance of system are studied and compared with the various parameters. The various parameters deals with poverty such as financial structure, gini coefficient and efficiency. Poverty is important problem for undeveloped countries. Microcredit has played an important role in the reduction of poverty. Finally, as the paper shows and the available data appears to confirm success to fighting poverty with microcredit experience of Macadonia and Turkey. And this paper is answered to question: Which is success to fight the poverty, Macedonia or Turkey?

1 Giriş

Genel anlamda yoksulluk kavramı; “toplumda bireylerin temel gereksinimlerini karşılayabilecek yeterli ve düzenli bir gelire sahip olmamaları” durumunu ifade etmektedir. Ancak belirtilen temel gereksinimler ve bu gereksinimleri karşılayacak gelir düzeyi bireyden bireye; toplumdaki topluma ve zamana göre farklılık göstermektedir. Toplumlar yoksulluğun ortadan kaldırılması ile ilgili olarak, yoksulluğu algılama biçimlerine göre bir takım politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar (Ege, 2012).

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik üç temel yaklaşım ileri sürülmektedir (Wilcox, 1969, 363-364, Aktaran: İkizoğlu, 2000: 92):

Yoksulların ihtiyaçları, onlara para, hizmetler veya diğer yardımlar şeklinde verilerek karşılanabilir.

Yoksula, işe girmeye yönelik destekte bulunulabilir.

Bireylerin istihdamı, bireyler ihtiyaç duyulan becerilerle donatılarak ve iş piyasasında etkililiği geliştirilerek kolaylaştırılabilir.

Özellikle 1900'lerin ikinci yarısından sonra gerek ülkelerin tek başlarına gerekse Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ya da OECD gibi uluslararası kuruluşların geliştirmekte olan ülkelerdeki yoksullukla mücadelenin ve bu ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amaçlarıyla makro düzeyde hazırladıkları stratejilerin geçen zaman zarfında anlamlı başarılar kaydedememesi bir yandan söz konusu stratejilerin yeniden gözden geçirilmesi ile sonuçlanırken diğer yandan ülkelerin arzulan amaçlara istikrarlı bir biçimde ulaşmalarını hedefleyen yeni yaklaşımların doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu yeni yaklaşımlardan biri de mikro finansman uygulamalarıdır (Oktayer ve Çak 2007).

Mikro kredi uygulamalarının temel amacı geliri artırmak ve yeterli sermayeye sahip olmayan kadınlar ve küçük ölçekli işletmelere başta kredi olmak üzere finansal hizmetler sağlayarak finansal piyasaları genişletmektir (De Aghiona ve Morduch, 2000: 402, Aktaran; Ege, 2009, 408). Mikro finansman yoksulluğun yoksulu bireylere veya ailelere verilen finansal hizmetleri kapsamaktadır. Mikro finansman kapsamına sadece mikro kredi hizmetleri değil bazı sigortacılık ve bankacılık hizmetleri de girmektedir.

Mikro kredi uygulamalarının Dünya'daki gelişimine bakıldığında yoksul kadınların finansmanının sağlanmasıyla başladığı ve yayıldığı görülmektedir. 1970'li yıllarda, Bangladeş, Brezilya ve diğer birkaç ülkede uygulanan deneysel programlar mikro işlere yatırım yapmalarını sağlamak üzere yoksul kadın gruplarına küçük krediler vermişlerdir. Bu programların uygulanmasının kadınlardan başlanmasının nedeni, ekonomik kalkınma hedeflerinin gelişmiş yaşam standartlarını, yoksulluğun ortadan kaldırılması, onurlu bir iş bulmayı ve eşitsizliğin azaltılmasını içermesidir. Çünkü kadınlar yoksulların, işsizlerin ekonomik ve sosyal ezilmişlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Ege, 2008, 854).

Bu çalışmanın amacı yoksulluk bağlamında Makedonya Cumhuriyeti (Makedonya) ile Türkiye Cumhuriyeti'nin (Türkiye) mevcut durumunun karşılaştırılması ve yoksullukla mücadele de mikro kredi sistemlerinin karşılaştırılmasıdır.

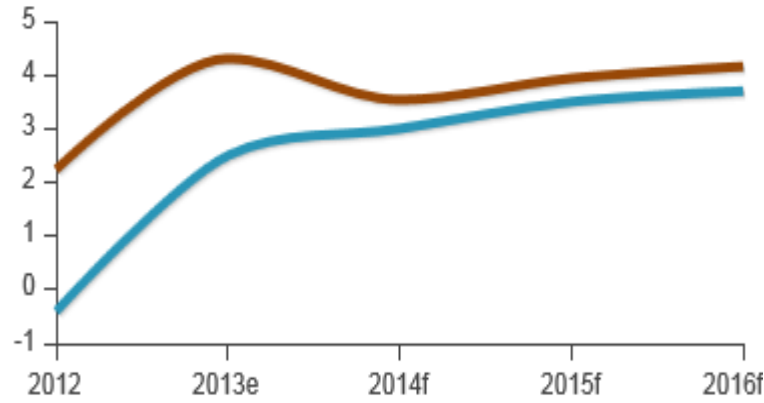
2 Türkiye ile Makedonya Ekonomik Göstergeler

Dünya Bankası'nın verileri Tablo 1'de incelendiğinde Makedonya'nın GSYİH'nin Türkiye'ye göre çok düşük olduğu görülmektedir. Buna rağmen 2003 yılından itibaren yıllar itibarıyla GSYİH'si artmıştır. Türkiye'nin kişi başına milli geliri Makedonya'ninkinden çok fazla olmakla birlikte Makedonya'nın milli gelirdeki artış hızı Türkiye'den fazladır. Fakat Makedonya'nın GSYİH'sindeki büyüme oranında ise durum tam tersidir. Hatta 2012 yılında Makedonya'nın GSYİH'sindeki büyüme oranı negatif olmuştur. İki ülkenin ortalama yaşam ömürleri ise aynıdır.

	Makedonya				Türkiye			
	2003	2004	2011	2012	2003	2004	2011	2012
Nüfus	2.080.866	2.085.728	2.103.890	2.105.575	65.938.265	66.845.635	73.058.638	73.997.128
GSYİH (milyon \$)	4.756,2	5.514,3	10.439,1	9.612,5	303.005,3	392.166,3	774.775,2	789.257,5
Kişi Başına Milli Gelir (\$)	6.200	6.800	11.550	11.540	8.760	10.150	17.810	18.390
GSYİH'nda Büyüme (Yıllık %)	2,8	4,6	2,8	-0,3	5,3	9,4	8,8	2,2
Yaşam ömrü (Yıl)	73,8	74	74,9	75	71,6	72	74,5	74,9

Tablo 1: Ekonomik Göstergeler *Kaynak:* Worldbank,, 2014

Şekil 1 incelendiğinde yukarıda belirtildiği gibi Makedonya'nın GSYİH'nin artışı Türkiye'den fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 1: Makedonya ve Türkiye'nin Yıllık GSYİH'ndeki Artış (%)

3 Makedonya ve Türkiye'de Yoksulluğun Azaltılması

Makedonya'da aslında yoksulluk yeni bir oldu değildir. 1990'ların öncesinde de Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslavya'nın en fakir devletlerinden biri idi ve Belgrad Hükümeti ciddi anlamda destekler yapıyordu. Yugoslavya'dan bağımsızlık ilanından sonra, federal destekler azalması, komşularla olan çatışmalar ve sosyalist sistemden olan ekonomik dönüşüm nedeniyle çok keskin bir ekonomik daralma olmuştur. Enflasyon oranları hızla yükselmiş, reel maaşlar azalmış ve işsizlik artmıştır. Yoksulluk oranı 1991 yılında nüfusun %4'ü iken 1996 yılında %20'ye çıkmıştır. 1996 yılında ülke büyük bir resesyona girmiş ve çok az bir pozitif büyüme oranı yakalamışlardır (%1). 1997 ve 1998 yıllarında yoksulluk azalmış fakat Kosova krizi nedeniyle bu dönem kısa sürmüştür (Worldbank, 2014).

Makedonya nüfusunun %40'ı kırsal alanlarda yaşamaktadır ve bunların üçte ikisi ise fakir insanlardır. Bu kişiler tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadırlar. 2010 yılı itibarı ile toplam Makedonya'nın nüfusu 2.060.563 kişi iken kırsal nüfus 661.440 kişidir ve bu kırsal nüfusun yaklaşık 140.886 kişisi fakir insanlardır (Rural poverty portal, 2014).

Küresel kriz Makedonya'daki yoksulluğu daha arttırmıştır. Makedonya İstatistik Kurumu tarafından sunulan verilere göre Makedonya'da halkın yüzde 28'i yoksulluk koşullarında yaşarken, yüzde 32'sinin de iş bulamadığı kaydedildi (Yenişafak, 23.01.2010). İşsizlik oranı yüzde 33'ü aşmıştır ve vatandaşların yaklaşık üçte birinin yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (TEPAV, 2011).

Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmede kullanılan araçlardan birisi de “Gini Katsayısı”dır. bu katsayısı 0 ile 100 arasında bir değer alır ve eğer gelir eşit bir şekilde dağılıyorsa 0 değerini alır, eğer tüm gelir bir kişi tarafından alınıyorsa Gini Katsayısı 100’e eşit olur. Böylece Gini katsayısının artması gelir eşitsizliğinin arttığını, azalması ise gelir eşitsizliğinin azaldığını gösterir. Tablo 2’de gini katsayısına bakıldığında oranın Türkiye’ye göre düşük olduğu görülmektedir. Tablo 2’deki veriler göstermektedirki gelir adaletsizliği açısından Makedonya, Türkiye’ye göre daha iyi durumdadır. Bu dikkat çekici bir durumdur.

Gini Katsayısı	2009	2010
Türkiye	43,2	43,6
Makedonya	38,7	40,0

Tablo 2: Gini Katsayısı Kaynak: Worldbank, 2014.

Son yıllarda ekonomik olarak kalkınmanın yeterli olmadığı, bir ülkenin gelişmiş bir ülke olarak tanımlanabilmesi için, yoksulluk, işsizlik gibi sosyal sorunlarında çözülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından İnsani Gelişme Endeksi (İGE) oluşturulmuş ve yayınlanmaktadır. Bu endeks gelişmeyi, sadece gelir ile değil, sağlık, eğitim gibi göstergeler ile birlikte ölçmeye çalışmaktadır. Tablo 3’de görülmektedirki, İnsani Gelişme Endeksinde’ki Türkiye’nin sırası 90 iken Makedonya’nın sırası 78 olmaktadır. Bu durumda Gini katsayısındaki durumla benzerlik taşımaktadır.

	2012
Türkiye	90
Makedonya	78

Tablo 3: İnsani Gelişme Endeksi Sıralaması Kaynak: UNDP, Human Development Report 2011, 2011, NewYork, USA.

Türkiye, Avrupa Birliği ve aday ülkeler ile 3 Avrupa Serbest Ticaret İşbirliği (EFTA) ülkesinin yer aldığı 33 ülke için satınalma gücü paritesine göre yapılan gayrisafi yurt içi hasıla endeksinde göre Makedonya 33. sırada yer alırken Türkiye ise 32 sırada yer almaktadır. 100 tam puan üzerinden yapılan değerlendirilmede Türkiye’nin puanı 31 iken Makedonya’nın puanı ise 26’dır (Milliyet, 16.06.2006).

Türkiye’de mikro finans uygulamaları Ziraat Bankası’nın küçük çiftçiye verdiği krediler ve Halk Bankasının KOBİ’lere ve ev hanımlarına verdiği krediler ile başlamıştır. Fakat bu çalışmalar dar kapsamlı çalışmalardır. Türkiye’de ilk olarak mikro finans çalışmaları Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından 1995-1997 yıllarında başlamıştır. Fakat 1999 yılındaki deprem nedeniyle bu projeye ara verilmiştir (KEDV, 2014). Daha sonra ise Mikro finans uygulamalarının temelini oluşturan mikro kredi uygulaması Türkiye’de 18 Temmuz 2003 tarihinde Diyarbakır’da 6 yoksul kadının her birisine 500 TL olmak üzere toplam 6 bin TL verilerek Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından başlatıldı (İSRAF, 2014).

Makedonya’da ise Türkiye ile aynı dönemlerde mikro kredi uygulamaları başlamıştır. Temmuz 2003’de mikro finans bankaları kanununa dayalı olarak 5 milyon avro sermaye ile ProCredit Bank Macedonia kurulmuş ve Ekim 2003 faaliyet başlamıştır. Daha sonra KfW, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), International Finance Corporation (IFC) ve Internationale Micro Investitionen (IMI) ortak olmuştur. Bankanın adı değişerek ProCredit Holding AG olmuştur. 2004 yılında ise bankanın sermayesi 9 milyon avroya çıkmış ve Niderlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (FMO) ortak olmuştur (KfW-Entwicklungsbank, 2006).

Türkiye’de Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı’nın (KEDV), Türkiye İsrافی Önleme Vakfı’nın (TİSVA) Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi ve bazı İl Özel İdarelerinin uygulamaları vardır. Türkiye’nin ilk mikro kredi kuruluşu KEDV tarafından Haziran 2002’de kurulmuş olan Maya’dır. Türkiye’deki uygulamalar ise İl Özel İdaresi Kanunu’na konulan bir maddeye dayanılarak yürülmektedir (Ege, 2007: 203). Makedonya’da hukuki düzenlemeler bankalar kanununda yer almıştır. Fakat Türkiye’de ayrı bir hukuki düzenleme olmadığından mikro finans kuruluşlarının ayrı bir kuruluş olarak Türkiye’de kurulması mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye’de uygulamalar proje odaklıdır.

Türkiye’de projelerin denetimleri projeyi yöneten kuruluşun hukuki yapısına göre yapılmaktadır. Eğer projeyi yürüten Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) veya Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) gibi bir Vakıf ise Vakıflar Kanunu’na göre, bir dernek ise Dernekler Kanunu’na göre veya bir İl Özel İdaresi ise İl Özel İdaresi Kanunu’na göre denetimler yapılmaktadır. Makedonya’da ise bankalar kanununa bağlı bir mikrofinans kanunu vardır.

Makedonya’da gerek sivil toplum kuruluşları, gerekse devlet tarafından mikrofinansman uygulamaları yapılmakta ve ülke deki yoksullukla ciddi şekilde mücadele edilmektedir. Bu çalışmalar sonucunda Horizonti Mikrokredi Vakfı 2011 yılında Mikrofinans en iyi uygulama ödülü almıştır. 2013 yılında ise Moznosti Mikrofinans kuruluşu Mikrofinans en iyi uygulama ödülünü almıştır. Bu kuruluşun kredi veya mevduat hizmeti yaptığı 7.499 aktif müşterisi, 34,5 milyon dolar kredi portföyü ve 39,8 milyar dolarlık varlığı vardır. (Microdinero, 2013).

4 Sonuç

Sosyalizm sonrasında geçiş ekonomilerinde başta kadınlar olmak üzere yoksulluğun azaltılmasında mikro kredi önemli bir yöntemdir. Fakat dil başta olmak üzere, kültürel farklılıklar programların gelişmesini etkilemektedir. Bu doğrultuda Makedonya'nın çok uluslu ve çok kültürlü yapısı da mikro kredi uygulamalarını etkilemektedir. Nikola Gruevski, Makedonya'nın şimdiki Başbakan'ıdır ve milliyetçi söylemler de bulunmaktadır. Bu da Makedonya'daki Arnavut ve Türkler tarafından bazı durumlarda tepki almakta, Yunanistan ile olan anlaşmazlıklarda devam etmektedir. Yoksullukla mücadele de mikro kredi uygulamalarını bu politik değişimlerde etkilemektedir.

Makedonya tarımsal ekonomiden çıkamamıştır ve nüfusun büyük kısmı tarım sektöründen çalışmaktadır. İthalatın %95'i ise sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Ülkenin coğrafi yapısı ve yabancı sermaye ile ilgili hukuki düzenlemelerin yetersizliği nedeniyle yabancı yatırımcının ülkeye gelişi yetersizdir. Zaten buna bağlı olarak ülkenin endüstrisi gelişmemektedir. Ülkenin en fazla ithalat ve ihracat ilişkisi Almanya, Yugoslavya, Rusya, Ukrayna ve Yunanistan ile olmaktadır. Türkiye, Makedonya ile olan ekonomik ilişkileri son yıllarda artmakla birlikte yeterli düzeyde değildir.

Makedonya'daki mikro kredi sistemi, dünyadaki sistemin geliştiği ülkelerde olduğu gibi mikro finansman kuruluşları temellidir. Türkiye'deki sistem ise hukuki düzenlemeler yapılmadığı için sivil toplum kuruluşları ve kamu ağırlıklıdır. Türkiye'deki sistem denetim açısından da yetersizdir. Makedonya, Avrupa Birliği'ne üye olduğunda ise alacağı yardımlarla mikro kredi sistemi daha da gelişecektir.

Türkiye ile Makedonya arasında tarihsel bağlar vardır. Makedonya'ya Türkiye ve Türk millet her zaman politik olarak da kültürel olarak da destek olmaktadır. Fakat Makedonya'nın ekonomik olarak dönüşümünde Türkiye'nin maddi destek anlamında olamasa da deneyim ve bilgi paylaşımı açısından destek olması gereklidir. Zaten veriler göstermektedirki Makedonya'nın ekonomik olarak gelişimine devam etmesi ve gelişim hızını artırması önemli bir husustur.

Kaynakça

- Ege, İlhan, 2007. "Mikro Finans ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler", 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 199-207.
- Ege, İlhan, 2008. "Yoksullukla Mücadelede Kadının Rolü ve Türkiye'de Mikrofinansman Uygulamaları", Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu, 27-30 Mart, Antalya.
- Ege, İlhan, 2012. "Yoksullukla Mücadele ve Mikro Finans: Türkiye ve Azerbaycan Karşılaştırılması", I. Uluslararası İşletme Yönetimi ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kongresi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi İşletme Yönetimi Fakültesi, 23-25 Kasım, Bakü, Azerbaycan.
- De Aghion A., ve J. Morduch, 2000. "Microfinance Beyond Group Lending", Aktaran: Ege, İlhan (2009), Women Entrepreneurs and Micro Credit: Case of Turkey, Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi, Sakarya Üniversitesi, 05-07 2009, Sakarya.
- İSRAF, 2014, <http://www.israf.org/>.
- KEDV, 2014. http://www.kedv.org.tr/kedv_programlar/maya_trmikro.htm.
- KfW-Entwicklungsbank, 2006. "Macedonia: Macedonia Microcredit Bank (MMB)-ProCredit Bank". https://www.kfw-entwicklungsbank.de/migration/Entwicklungsbank-Startseite/Development-Finance/Evaluation/Results-and-Publications/PDF-Dokumente-L-P/Macedonia_MMB_2006.pdf
- Micodiner, 2013. "Microfinance Good Practices Award 2013 to Moznosti, of Macedonia". <http://www.micodiner.com/index.php/english/nota/5677/microfinance-good-practices-award-2013-to-moznosti-of-macedonia>.
- Milliyet, 2006. "Türkiye Avrupa'nın en yoksul ikinci ülkesi", <http://www.milliyet.com.tr/2006/06/19/son/soneko17.asp>.
- Oktayer, Nagihan ve Çak, Murat, 2007. "Sosyal Güvenlik Perspektifinde Mikrofinans Sisteminin Değerlendirmesi", 22. Türkiye Maliye Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, 9-13 Mayıs, Belek-Antalya.
- Rural Poverty Portal, 2014. "Rural poverty in The Former Yugoslav Republic of Macedonia". <http://www.ruralpovertyportal.org/country/home/tags/macedonia>
- Türbeder, Erhan, 2011. "Üsküp 2014: Makedon Kimliğinin Uyanışı", <http://www.tepav.org.tr/tr/kose-yazisi-tepav/s/2644>
- UNDP, 2011. "Human Development Report 2011", New York, USA.
- Wilcox, Clair, 1970. Toward Socila Welfare, Irwin-Dorsey Ltd., Georgetown, Ontario, Aktaran: İkizoğlu, Musa (2000), Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Worldbank, 2014. “Macedonia Focussing to Poor”.
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:20205168~menuPK:435375~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367~isCURL:Y~isCURL:Y~isCURL:Y,00.html>
- Worldbank, 2014. <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>.
- Worldbank, 2014. <http://search.worldbank.org/data?qterm=macedonia&language=EN&format>,
- Yenişafak, 2010. “Makedonya’da yoksulluk arttı.” <http://yenisafak.com.tr/dunya/?t=23.01.2010&i=237330>.